

אגרת רב שרירא גאון

(ד) הכין חזינא דודאי שיתא סדרי משנה רבינו הקדוש תרצינון כי היכי דגרסי להו הלכתא דבתר הלכתא ואין להוסיף ואין לגרוע והכי אמרינן בגמרא דיבמות בפ' הבא על יבימתו (סד, ב) מתני' אימת אתקין בימי ר':?

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סד/ב

אמר רבה ליתנהו להני כללי מכדי מתני' מאן תקין רבי והא בימי דוד אימעוט שני דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פו/א

רבי ורבי נתן סוף משנה רב אשי ורבינא סוף הוראה וסימנך עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחרית

אגרת רב שרירא גאון

(פ) ודכתבתון כיצד נכתבה המשנה ונכתב התלמוד, תלמוד ומשנה לא אכתבו אלא תרוצי הוו מתרצי וזהירין רבנן למגרסינהו על פה אבל לא מנסחי דכתיבי, דאמר' בתמורה (יד, ב) דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית, אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות:?

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ב/ב

הכא מאי **אמר רב פפא** יש מהן כיוצא בהן ויש מהן לאו כיוצא בהן... אלא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאמר רב פפא אהייא... וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל רגל הא אוקימנא תולדה דרגל כרגל בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי לה תולדה דרגל לשלם מן העלייה והא מבעיא בעי רבא דבעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה לרבא דמבעיא ליה אמאי קרי לה תולדה דרגל לפוטרה ברשות הרבים:

רמב"ם פירוש המשניות - הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות (המשך)

ולא חדל דור אחר דור להתבונן ולחקור בה, ולפרש אותה, כל חכם כפי חכמתו ובינתו. ונחלקו בפירוש קצת הלכות ממנה, לפי רוב השנים. ואין חבורה מהם שלא חקרה והתבוננה במשנה, וגלתה חידושים, והביאה ממנה דמיונים על ענינים אחרים. עד שהגיע הזמן לרבינא ורב אשי, שהם האחרונים מחכמי התלמוד: והתבודד רב אשי לחבר התלמוד. וראה בעצתו לעשות בדברי כל הבאים אחרי רבינו הקדוש, כמו שעשה רבינו הקדוש בדברי כל הבאים אחרי משה. וכלל כל דברי המדברים, ושכל המתבוננים, ופירוש המפרשים, ודקדוק ההלכות, וקבצם וכבש הכל בחכמתו, ובמה שנתן לו הקב"ה מנפש פשוטה וכבוד החכמה, וחיבר התלמוד:

...וכשהשלים רב אשי לחבר חבור התלמוד, על מה שהוא עליו, היה הפלגת חבורו, ועוצם תועלתו, לעד נאמן עליו, די רוח אלהין קדישין ביה. ומה שנמצא מחבור רב אשי בתלמוד, הם חמש ושלשים מסכתות. ולא מצאנו לו דבר בסדר זרעים, אלא בברכות בלבד. ולא במסכת שקלים, מסדר מועד. ולא על מסכת עדיות, ולא מסכת אבות, מסדר נזיקין. ולא על מסכת מדות ומסכת קנים, מסדר קדשים. ולא מצאנו לו דבר גם כן מסדר טהרות, אלא במסכת נדה בלבד. אחר כן נפטר רב אשי בבבל, אחר שגמר התלמוד, כאשר זכרנו:

רמב"ם יד החזקה הקדמה לספר יד החזקה

מצא, מרב אשי עד משה רבינו עליו השלום, ארבעים דורות... רבינא ורב אשי, הם סוף חכמי הגמרא. ורב אשי, הוא שחיבר הגמרא הבבלית, בארץ שנער, אחר שחיבר ר' יוחנן הגמרא ירושלמית, בכמו מאה שנה. וענין שני הגמרות

הוא, פירוש דברי המשניות, וביאור עמקותיה, ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין, מימות רבינו הקדוש ועד חיבור הגמרא. ומשני הגמרות, ומן התוספות, ומספרא וספרי, מכולם יתבאר האסור והמותר, הטמא והטהור, החיוב והפטור, הפסול והכשר, כמו שהעתיקו איש מפי איש, מפי משה רבינו מסיני: ...נמצא, רבינא ורב אשי וחבריהם, סוף גדולי חכמי ישראל, המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו גזירות, והתקינו התקנות, והנהיגו מנהגות, ופשטה גזירתם ותקנתם ומנהגותם בכל ישראל, בכל מקומות מושבותם. ואחר בית דין של רב אשי, שחיבר הגמרא, וגמרו בימי בנו, נתפזרו ישראל בכל הארצות פיזור יתר, והגיעו לקצוות ואיים הרחוקים, ורבתה קטטה בעולם, ונשתבשו הדרכים בגייסות, ונתמעט תלמוד תורה, ולא נכנסו ישראל ללמוד בישיבותיהם אלפים ורבבות, כמו שהיו מקודם, אלא מתקבצים יחידים השרידים, אשר ה' קורא, בכל עיר ועיר, ובכל מדינה ומדינה, ועוסקין בתורה, ומבינים בחיבורי החכמים כולם, ויודעים מהם דרך המשפט היאך הוא. וכל בית דין שעמד אחר הגמרא, בכל מדינה ומדינה, וגזר או התקין או הנהיג, לבני מדינתו, או לבני מדינות רבות, לא פשטו מעשיו בכל ישראל, מפני ריחוק מושבותיהם ושבוש הדרכים. והיות בית דין של אותה המדינה יחידים, ובית דין הגדול של שבעים ואחד בטל, מכמה שנים קודם חיבור הגמרא, לפיכך אין כופין אנשי מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה האחרת, ואין אומרים לבית דין זה לגזור גזירה, שגזרה בית דין אחר במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים, שדרך המשפט כך הוא, ונתבאר לבית דין אחר, שעמד אחריו, שאין זה דרך המשפט הכתוב בגמרא, אין שומעין לראשון, אלא למי שהדעת נוטה לדבריו, בין ראשון בין אחרון:

ודברים הללו, בדינים גזירות ותקנות ומנהגות, שנתחדשו אחר חיבור הגמרא. אבל כל הדברים שבגמרא הבבלי, חייבין כל ישראל ללכת בהם, וכופין כל עיר ועיר, וכל מדינה ומדינה, לנהוג בכל המנהגות, שנהגו חכמי הגמרא, ולגזור גזירותם, וללכת בתקנותם. הואיל וכל אותם הדברים שבגמרא, הסכימו עליהם כל ישראל. ואותם החכמים שהתקינו, או שגזרו, או שהנהיגו, או שדנו דין, ולמדו שהמשפט כך הוא, הם כל חכמי ישראל, או רובם, והם ששמעו הקבלה בעיקרי התורה כולה, דור אחר דור, עד משה רבינו עליו השלום:

רמב"ם יד החזקה הלכות ממרים פרק ב

(א) ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו דין ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו שנאמר אל השופט אשר יהיה בימים ההם אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך:

(ב) בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין היה גדול בחכמה אבל לא במנין במנין אבל לא בחכמה אינו יכול לבטל את דבריו אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם

(ג) במה דברים אמורים בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג לתורה אלא כשאר דיני תורה אבל דברים שראו בית דין לגזור ולאסרן לעשות סייג אם פשט איסורן בכל ישראל אין בית דין גדול אחר יכול לעקור ולהתירן אפילו היה גדול מן הראשונים:

כסף משנה על הלכות ממרים פרק ב

בית דין הגדול שדרשו וכו'. למד כן רבינו ממאי דאשכחן תנאי בתראי דפליגי אקמאי וכן אמוראי בתראי פליגי אקמאי והא דתנן בפ"ק דעדייות (משנה ה') שאם יראה ב"ד את דברי היחיד ויסמוך עליו שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין מוקי לה רבינו בשארתו יחיד ואותם רבים נחלקו בגזירה או תקנה כלומר שאם ב"ד פסק כדעת היחיד אין ב"ד אחר יכול לחלוק ולפסוק כדעת הרבים אלא אם היה גדול וכו' וכמו שיתבאר בסמוך אבל אם נחלקו בשזה דורש באחת מן המדות וזה באחרת אה"נ שיכול לבטל דבריו אפילו שאינו גדול כמוהו בחכמה ובמנין. ואם תאמר אם כן אמאי לא פליגי אמוראי אתנאי דהא בכל דוכתא מקשינן לאמורא ממתניתין או מברייתא וצ"ל אנא דאמרי כי האי תנא ואם לא יאמר כן קשיא ליה וכפי דברי רבינו הרשות נתונה להם לחלוק על דברי התנאים. ואפשר לומר שמיום חתימת המשנה קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על

הראשונים וכן עשו גם בחתימת הגמ' שמיום שנחתמה לא ניתן רשות לשום אדם לחלוק עליה: